

ZEKÂT VE FİTRENİN TOPLANMASI VE DAĞITIMI

ÖZET

Sadaka, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için, ihtiyaç sahiplerine yapılan gönüllü veya dinen zorunlu maddi yardımları, bu çerçevede verilen para ve eşyayı ifade eder.¹ İslam'ın beş şartından ve farz ibadetlerden olan zekât, birçok ayet ve hadiste zorunlu sadaka olarak geçer.² Diğer bir zorunlu sadaka ise bedeninin zekâtı anlamında, ramazan ayının sonunda yerine getirilmesi farz (veya vacip) olan fitredir.

Sadaka olması nedeniyle zekât nerelere verilirse, fitre de oralara verilebilir; yani fitre ve zekâtı aynı amaçlar doğrultusunda harcamak caizdir. Harcama yerleri Allah tarafından sekiz kısım olarak şöyle bildirilmiştir: “*Sadakalar ancak fakirlerin, miskinlerin, zekât tahsili işinde çalışanların, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenlerin, kölelerin, borçluların, Allah yolunda cihat edenlerin ve yolcuların hakkıdır. Bu Allah tarafından farz kılınmıştır.*”³

Zekât ve fitre bu sekiz kısımdan her birisine ayrı ayrı bölünerek dağıtılabilir. Bu sekiz kısımdan bir veya birkaçına dağıtma durumu da söz konusu olabilir. Cumhûrî'l-ulemâ ve Din İstişare Kurulu üyelerinin görüşü budur.

1 Ali Duman, “Sadaka”, *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXXV, 383.

2 Tevbe suresi, 9: 58, 103, 660; Buhârî, Zekât, 1; İman, 1, 5, 7, 10.

3 Tevbe suresi, 9: 60.

Sadaka aynı zamanda, imanın sadakatini ortaya koyan bir davranıştır. Bu nedenle zekâtı verilmesi gereken yerlere dağıtan yetkili kurumlar Kur'an ve sünnete uygun olmalıdır. Bu İslam toplumlarında da böyle yapılmış ve yapılmaktadır. Bunun böyle olmasında yarar vardır. Çünkü zekâtı düzenli, dengeli ve kontrollü bir yetkili kurum dağıtabilir.

Zekâtı toplayan müessese (kurum) zekâttan harcama hakkına sahiptir. Bu kurum kendi yerel, bölgesel ve merkezî idarelerinde, zekât hizmetlerinin devamı için yeterli miktarda zekât ayırabilir. Zekâtın verileceği sekiz sınıf şunlardır:

“Fakirlere ve miskinlere” yiyecek ve sığınacakları mekânlar temin etmek, eğitim ve öğretim imkânları sağlamak ve ilaç yardımı vb. imkânları sağlamak için kurulmuş olan vakıflara ve kuruluşlara, fakirlerin temsilcileri oldukları için zekât vermek caizdir. Bu kurumlara zekât vermek tıpkı fakirlere zekât vermek gibidir. Mesela yetimin velisine zekât verenin tıpkı yetimin kendisine vermiş olması gibi.⁴

Müslümanların yanında yer almalarında büyük fayda görülen bazı gayrimüslim devletlere ve uluslararası etkin kuruluşlara zekât dışı gelirlerden yardım yapılabileceği gibi, İslam'ı duyurmak ve yaymak amacıyla Müslümanlar tarafından yapılan her türlü tanıtım faaliyetleri de “kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler” kısmından desteklenebilir.⁵

“Borçlular” sınıfı, genel olarak Allah'a itaat yolunda borçlanan kimseleri kapsamakla beraber, geçimi için borçlanan kimseleri de içine alır.⁶ Bu sınıfa verilecek miktar, ödenecek borç haram yoldan meydana gelmemişse, borçlunun borcu kadardır. Günümüzde devletler tarafından kölelik yasaklanıp kaldırıldığı için, bu sınıf fiilen bulunmamaktadır.⁷

“Allah yolunda” olanlar sınıfından maksat askerî savaştan ziyade İslami faaliyet (irşat, tanıtma, eğitim gibi), fikir (din istişare kurullarının çalışmaları vb.), eğitim (burslar, öğrenci yurtları, eğitim kurumlarının

4 Yusuf el-Kardâvî, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, çev. Vahdettin İnce vd., (İstanbul: Mirac Yayınları), I, s. 317.

5 Mehmet Erkal, “Zekât”, *İlmihal*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004), I, s. 483-4; Hayreddin Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2001), I, s. 172-4; Kardâvî, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, s. 609; Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 2009), s. 648.

6 Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, I, s. 175-6.

7 Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, s. 649.

faaliyetleri vs.) için zekâtın pay ayrılabilir. İslam’a yönelen tehlikeleri önlemek üzere yapılan çalışmalara da bu sınıflar gibi zekât payı ayrılabilir.

Bugün Avrupa’daki camilerde görev yapan imamlar, bir nevi zekâtın toplanması için cemaati teşvik ettiklerinden “zekât tahsili işinde çalışanlar” sınıfından sayılabilirler. İmamların meslek içi eğitime tabi tutulması veya imamların ihtiyaca binaen maaşlarının desteklenmesi gibi, harcamaların bu kısımdan yapılabilme imkânı vardır. Fukahânın ittifakı ile bu sınıflara yaptıkları işin karşılığı neyi gerektiriyorsa o kadarının verilmesi caizdir.⁸

Rızık, ilim ve hac gibi maksatlarla İslam’da teşvik edilen “yolculuğun” masraflarına da zekâtın pay ayrılmıştır.⁹ Bu sınıfa verilecek miktar, onları varacağı yere kadar götürebilecek bir meblağdır.¹⁰

Zekât, teslim edilirken sahibi tarafından niyet edilmiş olduğu hâlde, zekât kurumu verilen malın zekât olduğuna niyet etmese bile, zekât caiz olur. Vekâlet usulü ile zekâtını ödeyen bir zekât mükellefi, muayyen bir şahsa verilmesini şart koşmadığı sürece vekil elinde bulunan zekâtı dilediği gibi hak sahiplerine ulaştırır.

Muayyen şahıs ismi belirtilerek toplanacak zekât ve fitrelerin, -her ne kadar bazı fukahâca cevaz verilmiş olsa da- bir başkasına değil, tayin edilen şahsa verilecek şekilde teslim alınması ve yerine teslim edilmesi uygun olur.

8 *el-Kitâb ma’a’l-Lübâb*, I, s. 155; *eş-Şerhu’l-Kebîr*, I, s. 495; *Bidâyetü’l-Müctehid*, I, s. 269; *el-Mühezzeb*, I, s. 171; *Keşşâfu’l-Kanna*, II, 322; *Reddu’l-Muhtâr*, II, s. 81.

9 Karaman, İslam’ın Işığında Günün Meseleleri, I, s. 177.

10 *Bidâyetü’l-Müctehid*, II, s. 268 vd.

HELAL KESİM

ÖZET

Haram gıda insanın şahsiyeti ve dinî kimliği üzerinde etkilerde bulunur. Şahsiyetli bir toplum oluşturmak, gelecek nesilleri haram gıdaların olumsuz etkilerinden korumak ve helal gıda şartlarını hazırlamak Müslümanların önemli sorumluluklarındandır. Bu nedenle Müslümanlar, hayvanın beslenmesi, boğazlanması ve gıda olarak sofraya gelmesine kadar geçen aşamalarda helal ve harama dikkat etmek zorundadırlar.

Eti helal olan hayvanların dinî açıdan yenmesinin helal olması ancak ulemanın ittifak ile kabul ettiği “şeri tezkiye”nin (dinî kesim) uygulanması ile gerçekleşebilir. Şeri tezkiyede kesen kişi besmele çekerek kesmiş olmak şartıyla; Müslüman, akıl-baliğ, temyiz gücüne sahip erkek ve kadınlardan olabilir.

Şeri tezkiye ikiye ayrılır:

İhtiyari tezkiye (isteğe bağlı boğazlama), büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanlarının çenesi altından yemek ve nefes borusu ile kan taşıyan iki büyük damarının (atardamar ve toplardamar) kesilmesi ile gerçekleşir. Buna “zebh” denir. Develerde ise boğazla göğüsün birleştiği yere bıçak saplamak suretiyle olur ki, buna da “nahr” denir.

Iztırari tezkiye (zorunlu boğazlama) ise hükmi kesimdir. Eti yenen yabani av hayvanları ile ehlî (evcil) olduğu hâlde yakalanamayan veya yaturılıp boğazlanması mümkün olmayan hayvanları herhangi bir yerinden yaralayarak kan akıtmak suretiyle başvuru boğazlamaya denir. Bu boğazlama şekline aynı zamanda “el-’akr (yaralama)” da denir.

Eti yenmeyen hayvanlar -domuz hariç- şeri tezkiye ile boğazlanır ve tabaklanırsa derisinden yararlanılabilir.

İslam'da asıl olan hayvanın kesiminde, hayvana eziyet etmeden kanını akıtmaktır. Bu nedenle, kesimde kullanılacak aletin gerekli azaları kesecek ölçüde kesici olan demir, ağaç, taş ve cam gibi maddelerden olması gerekir. Diş ve tırnak gibi şeylerle kesim yapılmış sayılmaz.

İslami helal boğazlama kurallarının dışında başka yöntemler kullanılarak hayvan kesilmemelidir. Buna göre günümüzde dünyanın çeşitli yerlerinde kullanılan elektrik şoku, tabanca, karbondioksit gazı verme, başına çekiç veya tokmakla vurma, omuriliğine şiş sokma gibi tekniklerin kullanılması, her ne kadar hayvanı teskin edici olarak kullanılıyor olsa da hayvana verdiği eziyet sebebiyle kabul edilemez. Nitekim bayıldıktan sonra kesilen hayvanlar, sanki bayılmadan kesilen hayvanlar gibi çırpınmaktadırlar. Bu da gösteriyor ki, hayvan bayılma yöntemi ile kesildiğinde iki defa acı hissetmek durumunda kalmaktadır.

Bununla birlikte, yasal ve benzeri zorunluluk olan ülkelerde bayılma ve sakinleştirme metotları kullanılarak boğazlamaya “umumi ihtiyaç zarureti”nden dolayı -yasal şartlar elverinceye kadar- cevaz verilebilir. Ancak bayılırla kesilen hayvanın, mutlaka hayat-ı müstekerre ile (tam manasıyla canlı olma) şartının muhafazası ve şeri kesim şartlarının mutlaka gözetilmesi gerekir.

Tavukların makina ile kesimleri sırasında da makina çalıştırılırken besmele çekilerek düğmeye basılmalıdır. Makina duracak olursa yeniden çalıştırırken bismelenin yenilenmesi gerekir. Tavukların makine ile kesiminde hata olmaması için ekstra bıçaklarla desteklemeli veya hata hâlinde müdahale edecek kasaplar bulundurulmalıdır.⁸⁴

Bu zaruretlerin ortadan kaldırılması için bilhassa mezbahalar kurulması, standartlarının oluşturulması, sertifikası kurumlarının ikame edilmesi gibi hususlarda Müslümanlar söz birliği içinde hareket etmelidir.

HAZIR GIDA VE İSTİHALE

- JELATİN ÖRNEĞİ -

ÖZET

Eşyada asıl olan mübahlıktır. Bu yüzden Kur'an ve sünnette sadece yenilmesi, içilmesi veya kullanılması caiz görülmeyen şeyler belirtilir, bunların dışında kalan şeylerin meşru olduğu bildirilir. Helali ve haramı belirleme yetkisi ise yalnız Allah ve peygamberine aittir.¹³³ Diğer insanlara böyle bir yetki verilmemiş, hatta buna kalkışanlar Kur'ân-ı Kerîm'de kınanmış¹³⁴ ve uyarılmıştır.¹³⁵ Bu nedenle, Allah'ın helal kıldığını haram, haram kıldığını helal kabul etmek büyük günahlardan ve hatta şirk sayılmıştır.¹³⁶

Kur'an ve sünnette helallerin tek tek sayılması yerine haram veya mekruh olan şeyler belirtilmekle yetinilmiştir. Mesela temiz ve yararlı olan gıdalar için "*tayyibât*", pis ve zararlı gıdalar için "*habâis*" ifadesi kullanılmıştır.¹³⁷ Böylece bazı genel prensipler de konularak, İslam âlimlerine kıyas yoluyla hüküm çıkarma imkânı sağlanmıştır. Bu hükümler, "menfaatin celbi ve mazarratın def'i (yarar sağlama ve zararı önleme)" ilkesine dayanır.

133 Bkz. Nahl suresi, 16:116, 138-140.

134 Mâide suresi, 5:87-88.

135 "*Siz dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak, 'Şu helaldir, bu haramdır!' demeyin. Aksi hâlde Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise kurtuluşu eremezler.*" Mâide suresi, 5:100.

136 Tevbe suresi, 9:31.

137 Bakara suresi, 2:172; A'râf suresi, 7:157.

Bazı gıda maddelerinin değişim yoluyla nitelik değiştirmesi habâisten iken, tayyibât grubuna geçmesi mümkündür. Şarabın sirkeye dönüşmesi, içine pislik düşen yağ ve bal gibi gıda maddelerinin ateşte kaynatmak gibi yollarla temizlenmesi mümkündür. Ancak bunun yine de laboratuvar tahlilinin yapılması uygun olur.

İstihale olayı da, haramı ve necis olanı helal ve temiz kılma yollarından biridir. Ancak her istihale bu sonucu vermez. Bu sonucu veren istihale çoğunlukla kimyasal olmakla birlikte buharlaşma gibi bazı fiziksel dönüşümlerdir. Her kimyasal dönüşüm istenilen istihale sonucunu vermeyebilir. Haramı ve necisi helal ve temiz kılan istihale, molekülü elementlere/atomlara veya kimyasal köklere ayırma işlemi ile ortaya çıkar. Bu işlem neticesinde açığa çıkan elementler ve kökler fikhî istihaleye uğramış olup aslı necis ise bunlar temiz hâle gelir. Bu dönüşümün yeterli olması için meydana gelen yeni ürünün vasıf itibarıyla da önceki ham maddeden farklı olması şarttır. Vasıf itibarıyla farklı olmadıkça oluşan kimyasal dönüşüm fikhî istihale olamaz. Fiziksel bir olay olan buharlaşma da kanaatimizce helal ve temiz kılıcı istihaledir.

Şunu belirtelim ki, domuzun her şeyi necis olduğundan ham madde olarak kullanılamaz. Domuz üretelim de onun ürünlerini istihaleye uğratıp gıda konusunda kullanalım, şeklinde bir düşünceye sahip olunmamalıdır. Domuz bu ümmetin imtihanıdır.

Jelatin katkı maddesi ise, et ve deri sanayisinin bir yan ürünü olarak üretilir. Bu yüzden Batı ülkelerinde üretim kaynaklarının başında domuz derisi ve domuz kemikleri gelir. Ayrıca küçük ve büyükbaş hayvan artıklarından da elde edilir.¹³⁸ Jelatinin İslam'a göre eti yenen hayvanların et, deri ve kemiklerinden üretilmesi durumunda bunun çeşitli gıdalarda katkı maddesi olarak kullanılmasında bir şüphe bulunmaz. Domuz eti, derisi ve kemiğinden üretilen jelatinin gıdalarda kullanımının ise aslına kıyasla caiz olmaması gerekir.

Jelatinin %99'u gayrimüslimler tarafından, yılda 380.000 ton miktarında üretilmekte ve yaklaşık 150.000 tonu Müslümanlar tarafından tüketilmektedir.¹³⁹ Bu nedenle jelatin ve benzeri gıda katkı maddelerinin

138 Hüseyin Kami Büyükozer, *Yeniden Gıda Raporu*, (İstanbul: 6. baskı, 2007), s. 65-9.

139 Ahmed Sakr, Hüseyin Kami Büyükozer, *Jelatin*, (İstanbul: Gimdes Yayınları 2. baskı, 2011), s.7.

İslam'a göre eti yenen hayvani ürünlerden üretilmesi yoluna gidilmelidir. Günümüzde Müslüman ve Yahudilerin tüketimine sunulmak üzere uygun hayvanlar ve balıktan üretilmiş jelatinler de bulunur. Nebati kaynaktan elde edilmiş jelatin yoktur.

Bunun yanı sıra sekiz bin çeşit katkı maddesi ile karşı karşıya gelinmiştir.¹⁴⁰ Bu baş döndürücü çeşitlilik karşısında hangisinin helal, hangisinin haram olduğunu tespit işi hayli karmaşık bir hâle bürünmüş bulunmaktadır.

Dolayısıyla özellikle Avrupa'da İslami misyonu temsil eden Müslümanlar dinî hassasiyetlerine (namaz, namus, yeme, içme, giyim-kuşam, düğün, eğlence vs.) dikkat etmesi gerektiği gibi, sosyal hayatta da kimliğini muhafaza etmeye azami gayret göstermelidir. Ayrıca alternatif (gıda maddesi, helal kesim vs.) çalışmaların ve üretimin her fırsatta teşvikleri yapılmalı ve bunlar desteklenmelidir.

140 Orhan Çeker "İstihale", 1. Ulusal Helal ve Sağlıklı Gıda Kongresi, (Ankara: Gıda Katkı Maddeleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Kongre Kitabı 19-20 Kasım 2011), s. 19.

İPOTEKLİ KREDİ

ÖZET

İslam, fert ve toplumda sosyal adaleti temin etmeyi ve ekonomik hayatı olumsuz etkileyen bütün uygulamaları yasaklamıştır. Yüce Rabbimiz Kur’ân-ı Kerîm’de, “*Allah, ticareti helal ve fakat faizi haram kılmıştır.*”¹⁹⁵ buyurarak iktisadi alanda tefecilik, karaborsacılık, faiz ve haksız kazancın her türünü kesin bir dille yasaklamış ve karşılığında helal kazancı, ticareti, alın terini ve el emeğini teşvik etmiştir. Dolayısı ile iktisadi hayatı temelinden sarsan haksız kazanç yollarının önlenmesi ve helal kazanç elde etme yollarını faaliyete geçirmesi her Müslüman’ın vazifesidir.

Genel olarak hadîs-i şeriflerde belirlenen faizin cereyan ettiği bütün durum ve alanların haram olduğu konusunda bütün ulema, doğudan batıya, geçmişten günümüze icma etmiştir. Tartışılan konu faizin hükmü değildir. Sorunun özü, günümüzdeki ve özellikle Avrupa bağlamındaki kredilerin faiz kapsamına girip girmemesi meselesidir. Müçtehit imamlarımızdan bir kısmının kâğıt paralarda faiz gerçekleşmez görüşünde olmaları, konunun temelini içtihadı açık olduğunu gösterir. Buna ilaveten gayrimüslim ülkelerde Müslüman ile gayrimüslim arasındaki alışverişlerde faiz cereyan etmediği görüşünü savunan müçtehit imamları da eklediğimizde, Avrupa’da yaşayan Müslümanlar için bu konuda ne kadar genişlik olduğunu açıkça görmekteyiz.

Bugün Avrupa'daki ipotekli kredilere hukuki olarak her ne kadar kredi sözleşmesi adı verilse de içerik olarak fıkıhtaki alışveriş sözleşmesine benzemektedir. Bir Müslüman'ın banka aracılığı ile ev, araç, işyeri vb. ipotekli malı, vadeli bedel üzerinden satın alması bir "murabaha işlemi"¹⁹⁶ olup vadeli bedel hesaplanırken satış bedeline eklenen ziyadeler "vade farkı" niteliğindedir. Bu fazlalıklara bankacılık sektöründe "faiz" denilmesi sonucu değiştirmez. Burada müşterinin amacı faizli nakit para almak değil, peşin ödemesi yapılan malı vadeli fiyat üzerinden satın almaktır. Bu işlemde müşterinin niyetine ve yapılan işlemin dış görünüşüne göre hüküm vermek gerekir.

Nitekim hadîs-i şerifte, "*Ameller niyetlere göredir.*" buyurulmuş, Mecelle'de de "Akitlerde itibar lafza değil manayadır."¹⁹⁷, "Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir."¹⁹⁸ prensipleri yer almıştır. Yani sözleşmenin amaç ve anlamı göz önüne alınır, söz ve yazılışı değil. Bir şeyin hükmü adının değişmesi ile değil, niteliklerinin değişmesiyle değişir.

Dolayısıyla malın (konut), para karşılığında (kredi) satışında vade uygulandığı zaman, aradaki alınmak istenen fazla miktar faiz değil, vade farkıdır.

Kısaca, arada mal olmaksızın karşılıksız kredi caiz değildir. Çünkü faizdir. Ama ipotek yaparak ev almak bazı ufak tefek farklılıklar arz etmesine rağmen vadeli satışın nitelik itibarı ile aynıdır. Zira bu ticaret usulü asrımızın getirdiği yeni ticari uygulamalardandır, dolayısıyla hükmü de yenidir.

196 Murabaha: Kısaca satın alınan bir malı, alınan fiyat üzerine biraz daha kâr koyarak satmaktır. ("Murabaha Maddesi" *el-Mevsû'atü'l-Fıkhiyyetü'l-Küveytiyye*).

197 *Mecelle*, Madde 3.

198 *Mecelle*, Madde 2.

NIKÂH: YAŞ SINIRI, İMAM NİKÂHI VE OSMANLI'DA NİKÂH UYGULAMASI

ÖZET

Toplumun çekirdeğini aileler ve ailenin temelini de evli çiftler oluşturur. Dolayısıyla İslam, toplumu inşa etmek için onun temeli olan aile hayatının sağlam bir zemin üzerine kurulmasına oldukça önem vermiştir. Çünkü evlilik ailenin meşru bir zeminde bir araya gelmesine bağlıdır. Bu nedenle Kur'an'da ahkâm ayetleri, genel olarak icmalî olmasına rağmen, aile ile ilgili hükümler, toplumun temelini teşkil eden önemli bir kurum olması münasebetiyle tafsilatlıdır.²⁶¹

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de: "...size helal olan kadınlarla evlenin!"²⁶² ve "Bekârlarınızı evlendirin!"²⁶³ gibi ayetlerle evlilik müessesesi teşvik edilmektedir. Neslin korunmasının İslam'ın beş asli maslahatından biri kabul edilmesi de bundan dolayıdır. Konuyla ilgili bir diğer âyet-i kerîmede: "Allah'ın varlığının ve kudretinin delillerinden biri de kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması,

261 Muhammed Ebû Zehrâ, *İslâm Hukuku Metodolojisi*, çev. Abdulkadir Şener, (Ankara: 1994), s. 89.

262 Nisâ suresi, 4:3.

263 Nûr suresi, 24:32.

birbirinize karşı sevgi ve merhamet var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır."²⁶⁴ buyurulmaktadır.

Küçüklerin evliliğinin varlığı konusuna gelince; bu farklı coğrafyalarda, Türklerdeki beşik kertmesi örneğinde olduğu gibi İslam öncesine dayanır. Selef âlimlerimizin çoğu yaşadıkları coğrafya, şartlar, örf ve âdetlerin ekseninde delilleri değerlendirmişler ve yine o günün âdeti çerçevesindeki maslahat gereği yürürlükte olan küçüklerin evliliği konusunu yasaklayan açık bir delilin olmamasından dolayı konuyu caiz görmüşlerdir.

Yine aynı dönemde yaşayan bazı âlimler ise, Kur'ân-ı Kerîm'in ve hadîs-i şeriflerin genel prensipleri çerçevesinde bu evliliklerin geçersiz olduğu görüşünü savunmuşlardır. Her bir mezhep, açıklama kısmında detaylarını verdiğimiz üzere, kendi bakış açısına göre kendi delillerini ortaya koymuştur.

Aslında aile hukuku alanı ferdî hayatı ve tercihleri ilgilendirmekte ve özel hukuk çerçevesinde kalmaktadır. Bu yargı İslam hukuk doktrininin oluşum dönemleri için daha çok geçerlidir. Ancak, zamanla şehirleşme ve nüfus hareketleri artmış, toplumsal hayat karmaşık bir hâl almıştır. Buna bağlı olarak dinî sorumluluk bilinci azalıp insan ilişkilerinde hak ihlalleri çoğalmış, bireysel özgürlük ve ferdiyetçilik ön plana çıkmıştır. Böylece çağımızda aile hayatına yönelik toplumsal iyileştirme ve yasal düzenleme projeleri gündeme gelmiş ve gerekli görülmeye başlamıştır.

Günümüzde şartlar önceki zamanlara göre tersine bir gelişme göstermiştir. Daha önceleri geniş aile tiplerinde küçük yaşlarda evlenen kişiler arasında problem yaşanmazken bugün 18 yaşına gelmesine rağmen çocuk hükmünde birçok gencimizin evliliği kaldıramadığı ve bu gibi evliliklerin büyük bir kısmının boşanma ile neticlendiği gözlenmektedir. Bundan dolayı tüm aileyi etkileyen ve topluma yansıyan problemler artmaktadır. Hâlbuki nikâh, Kur'an'ın ifadesi ile karşılıklı sorumluluğu ağır bir anlaşmadır.²⁶⁵ Öyleyse bu ağır yükün altına sorumluluğunu taşıyabilecek kişilerin imza atması gerekmektedir.

264 Rûm suresi, 30:21.

265 "Onlar sizlerden sorumluluğu ağır bir sözleşme almışlardır." Nisâ suresi, 4:21.

İşte İslam hukukçularının özellikle son yüzyılda bu konuda bazı yeni hukuki tedbirleri ve çözüm arayışlarını dile getiriyor olmaları da böyle bir sosyal gerçekliğe dayanmaktadır. Çünkü bu tür konuların yasal güvenceden ve kamu desteğinden uzak olarak tarafların dinî ve vicdani sorumluluklarına bırakılması bazen yeterli olsa bile çoğu zaman zayıf, bilgisiz ve tedbirsiz kimselerin kaderinin güçlü tarafın insafına bırakılması anlamına gelmektedir. Hukukun ve kamu düzeninin görevi ise güçsüzü, hakkının ihlal edilmesi muhtemel olan kimseleri korumaktır.²⁶⁶

Dolayısıyla evlenme akdinin bir yetkili huzurunda kıyılması, yokluğu hâlinde akdi hükümsüz hâle getirmediği klasik İslam hukuku bakımından söylenebilir. Bununla birlikte Osmanlı uygulaması ve en son yine bir Osmanlı düzenlemesi olan 1917 tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi (HAK) ile bu durumun bir yasal (İslam hukuku) düzenlemesi hâline getirildiği görülmektedir.

Esasında nikâh akdinin, kadı veya onun yetkilendirdiği imam huzurunda akdedilmesinin temel sebebi bunun bir medeni akite daha yakın olduğu ve birtakım şartları havi olması gerektiği veya bazı mânilerin bulunmayışını gerektirmesi gibi durumlardır. Yetkisiz imamların kıyması hâlinde ric'î talak ile bâin talak arasındaki fark, bunların sayıları, eski koca ve karının birbirine tekrar helalliği gibi birçok husus kayıt altına alınmamış olacaktır. Yani, nikâhın, yetkili makamdan, nikâhları kıyılabilceğine dair bir izinname alınması ve kadının huzurunda kıyılması bir zorunluluktur.

Günümüzdeki uygulamalara bakacak olursak bu tür şartların muhafaza edildiği kayıtlar bir zorunluluktur. İslam âleminde çokça gündemde olan, özellikle de üniversite öğrencileri arasında yaygınlık kazanan imam nikâhlı evliliklerin pek çok olumsuz sonuçlarını hepimiz müşahede etmekteyiz. Dolayısıyla yukarıda izah ettiğimiz üzere nikâhın ilanı ve tescili bir ispat şartı olarak kabul edilebilir. Bunu diyaneten değil ama kazaen gereklilik olarak kabul edebiliriz.

266 Türkiye Diyanet Vakfı İlmihali, (İstanbul: T.D.V. Yayınları, 2000), II, s. 221-3.

KIZ-ERKEK ARKADAŞLIĞI VE EVLİLİK

ÖZET

Nişan, bir evlilik akdi olmayıp bir evlilik vaadinden ibarettir. Bu yüzden nikâh akdi yapılmadıkça nişanlanmakla kız ve erkek birbirine helal olmaz ve mahremlik devam eder. Nitekim 1917 tarihli Osmanlı Hukuk-i Aile Kararnamesi'nin 1. maddesinde; "Nişanlanmakla veya vaat ile nikâh meydana gelmiş olmaz." denilerek bu durum açıkça belirtilmiştir. Bu yüzden kimi çevrelerde konuşulan; "Söz kesilip Fâtiha okununca, artık kızla erkek birbirine helal olur." gibi sözlerin İslam'la bir ilişkisi yoktur.

Bu anlamda Müslümanlar, nikâh akdi gibi dinin mübah kıldığı alanlarda yapıp edeceklerinin kendilerine, ailelerine, dine ve ümmete ne getirip bunlardan ne götüreceğini iyi hesap ederek davranmalıdırlar. İzinler, cevazlar kullanılırken şartlar göz önüne alınmalıdır. Mümkünse, nişanlılık dönemini kısa tutup evlenme kolaylaştırılmalı, bazı eksiklerin tamamlanması evlilik için bırakılmalıdır.

Çok sınırlı bazı zaruretler dolayısı ile nişanlılık esnasında nikâh gerekiyorsa, öncelikle resmî nikâh yaptırılmalıdır. Böylelikle, tarafların nikâhtan doğan hak ve sorumlulukları güvence altına alınmış olur. Hiç değilse kadın, nikâh esnasında eşinden kendisini boşama yetkisi olarak olumsuzluk veya pişmanlık durumunda nikâh bağından kurtulma imkânını elde etmelidir. Ayrıca velilerin izni dâhilinde bile olsa, devletin kefaleti altında olmayan dinî nikâh ile yetinmek, dinin önem verdiği

evlilik hukukunu korumak için yeterli değildir. Bu nedenle mutlaka akdi resmîleştirmek gerekir.

Velilerin izni olsa bile devamlı olarak aile birliği kurma niyeti olmadan iş, eğitim, barınma vb. mecburi veya keyfî birliktelikler için nikâh caiz değildir. Dinî literatürde her ne sebep ile olursa olsun, bu tür geçici birliktelikler için kıyılan nikâha, muta nikâhı veya muvakkat nikâh denmektedir.

Bu çeşit nikâh, Şia'nın Caferiyye kolu tarafından meşru kabul edilen, ancak dört mezhep imamına ve sahabenin çoğunluğuna göre haram ve batıl olan bir evliliktir. Nitekim, Osmanlı Devleti hukuk uygulamasında bu görüş tercih edilmiş ve 1917 tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi'nde, "Nikâh-ı muta ve muvakkat fasittir." (mad. 55) denilmiştir.

ORGAN NAKLİ

ÖZET

İslam nazarında insan, ister hayatta olsun isterse ölmüş olsun muhterem ve saygıya layık bir varlıktır. Hangi renk, ırk ve dinden olursa olsun vücudunun dokunulmazlığı vardır. İslam'ın temel hedeflerine göre, insanın yaşama hakkı ne kadar önemli ise, tedavi olma hakkı da bir o kadar lüzumludur.

Hastalıklardan korunmak, tedavi olmak önce kişinin, sonra da toplumu yönetenlerin görevlerindedir. Bilindiği üzere Peygamberimiz (s.a.v.), ihtiyarlık hariç her derdin devası ve şifası olduğunu ve tedavi olmamızı hatırlatmıştır. Öyleyse tedavi için gerekli çarelere başvurulmalıdır. Bu çarelerden biri de organ ve doku naklidir.

Organ nakli konusunda ne nasslarda, ne de elimizdeki mevcut klasik fıkıh kitaplarımızda açık bir hüküm bulunmaktadır. Böyle olunca, İslam âlimlerimiz organ nakli konusuna ihtiyatla yaklaşmışlardır. Ancak günümüzde organ yetmezliği nedeniyle yaşamı tehdit altında olanların hayatlarını kurtarmak, çektikleri ızdırapları azaltmak organ nakli ile mümkün olmaktadır. Yaşayan bir insanın hayatını tehlikeye atacak bir organının nakline hiçbir âlim cevaz vermediği gibi, bu intihardan sayılmıştır. Çünkü burada, hukukullah vardır ve Allah hakkının söz konusu olduğu yerde isar (fedakârlık) caiz değildir. Hayati olmayan organların nakli konusunda ise İslam âlimleri arasında iki ayrı eğilim vardır. Bir kısım âlimler, canlıdan organ naklini caiz görmezken, diğer bir kısmı, belirli şartlar dâhilinde organ nakline cevaz vermişlerdir.

Organ nakli için büyük önem taşıdığından ölüden organ nakline cevaz veren İslam âlimleri ölümün tanımı ve ölüm anının tespiti konusuna özel olarak eğilmişlerdir. Bu konuda çok farklı yorumlar olmasına rağmen biz bunları; klasik ölüm, beyin ölümü ve İslam fıkıhçılarına göre ölüm olmak üzere üç grupta ele almak istiyoruz.

Klasik ölüm anlayışına göre, ölüm olayı bir süre içinde meydana gelen, kısa süre dahi olsa devamlılık gösteren, çeşitli ana hayat fonksiyonlarının durmasıdır. Beyin ölümü anlayışına göre ise ölüm, insan beyninin, vücut idaresini dönüşümü olmayacak bir şekilde kaybetmesi hâlidir. Bunlar, insanı insan yapan vasfın beyin olduğu görüşünü savunurlar. İslam fıkıhçıları da genellikle ölümü, hayatın zıddı ve ruhun bedenden ayrılması olarak tarif etmişlerdir.

Yaşayan kişilerden organ nakli konusunda olduğu gibi, ölüden nakil yapılması konusunda da bazı ilim ehli geniş davranmaktadırlar. Ancak organ nakline her hâlükârda karşı olanlar, ölüden organ nakline de karşı çıkmışlardır.

Ölüden organ nakli günümüzde yalnızca beyin ölümü gerçekleşen kişilerden yapılabilmektedir. Burada belirleyici unsur olan beyin ölümü konusunda ise âlimlerimiz iki gruba ayrılmışlardır.

Beyin ölümünü insan hayatının sonu olarak kabul edenlere göre, beyin ölümü tanısı konulan bir kişi tıbben, hukuken ve dinen ölüdür. Ölünün (daha önce alınmış olan) kendi izni veya velisinin izni ile organ nakli yapılması caizdir.

Beyin ölümünü, insan hayatının sonu olarak kabul etmeyenlere göre ise, nabız, teneffüs ve hareket dâhil hayat alametlerinin tamamı kaybolmadan, ölüm hükmü verilemez. Kişinin canlı olduğuna delalet eden, açık veya gizli alametler olduğu müddetçe beyin ölümü, ölüm kabul edilemez. Çünkü asıl olan hayatın devam etmesidir. Şüphe ile asıldan yüz çevrilemez.

KORUYUCU AİLE

- ALMANYA ÖRNEĞİ -

ÖZET

Avrupa’da koruyucu aile konusu son zamanlarda Müslüman ailelerden alınan çocukların sayısının artması ile gündeme girmiştir. Avrupa’daki Müslümanların bu kanayan yarasının dindirilmesi günümüzün en öncelikli meselelerinin başında gelir.

Koruyucu aile için genel prosedür şu şekildedir: Himayeye alınan çocuklar uygun bir yere yerleştirilir. Bu, gençlik daireleri tarafından belirlenen bir kişi olabilir ki kısa vadeli bakım aileleri vardır (Bereitschaftspflege). Bunların dışında bakıcı biri ya da bir aile bulunamadığında çocuklar çeşitli yurtlara, barınma yerlerine teslim edilir. Burada seçim hakkı gençlik dairelerininindir.

Günümüzdeki içeriğiyle koruyucu aileliğin ne Kur’an’da ne de sünnette tam bir örneği yoktur. Dolayısıyla kıyas mekanizmasını işleterek bu konunun hükmünü, benzerlik gösteren başka konuların hükmünden anlamak gerekir. Benzeri konulardan bir tanesi evlatlık müessesesi, diğeri ise yetim, kimsesiz, yolda kalmış çocukların bakımındır.

Evlat edinmedeki mahzurlu olan temel mesele, öz evladı yerine konarak hukuki birtakım sonuçlar doğurmasıdır (nesep, mahremiyet, miras vs.). Koruyucu ailelikte böyle bir şey söz konusu değildir. Dolayısıyla da evlat edinmeye kıyas edilerek buradan bir hüküm çıkarılması mümkün değildir.

Diğer yönden İslam dininde, yetimlere yardım edilmesi çeşitli ayet ve hadislerde yoğun bir şekilde teşvik edildiği gibi, onların rencide edilmemesi ve haksızlığa maruz bırakılmaması için birtakım hukuki düzenlemeler getirmiştir.

Bu kimsesiz çocukların, korunma ve himaye altına alınması için çocuğa veli ya da vasi tayin edilmesini hükme bağlamıştır. “*Velisi olmayan kimsenin velisi devlet başkanıdır.*”⁴²⁰ hadisinin gereğince bu çocuklarla yakından ilgilenilmesi ve her türlü ihtiyaçlarının giderilmesi İslam devletinin; yoksa Müslüman toplum ve fertlerin omuzlarına bir sorumluluk olarak yüklemiştir. Aynı zamanda İslam, yetim ve kimsesiz çocukların bakımevleri vb. yerlerden çok, bir koruyucu aile yanında himaye edilmesine ısrar etmiştir.⁴²¹

Bu konuda örnek olması açısından; Osmanlı’da çocukların bakımı, yetiştirilmesi ile ilgili farklı uygulamalardan bir tanesi İslam fıkhındaki hidâne (hadâne)’dir. Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin ölümü ya da ayrılıkları sebebiyle yuvanın yıkılması hâlinde çocukların bakımı, korunup yetiştirilmeleri ve terbiyeleriyle bir kişi görevlendirilirdi. Böylece çocuğun beden ve ruhen sağlıklı yetiştirilmesi hedeflenirdi.

Osmanlı’da kimsesiz çocukların bakımı ile ilgili farklı uygulamalardan bir diğeri de tebenni, evlat edinmedir. Osmanlılarda evlat edinme, çocuğun kimsesiz olması veya bizzat anne ve babasının kabul etmesiyle, bakım ve gözetimle sınırlı “manevi evlat” statüsünde olup evlatlık edinen ebeveyne vâris olamamaktaydı.

Çocuklarla ilgili olarak icar-ı sağır, yani yoksul aile çocuklarının zengin ailelere hizmet karşılığında bakılmak üzere, “besleme, ahretlik, manevi evlat” gibi isimler altında verilmesi de Osmanlı döneminde Müslümanların sıklıkla uyguladıkları, gayrimüslimler tarafından da başvurulan bir koruyucu aile yöntemi idi.

Bütün bu örneklerden sonra denilebilir ki İslam, evlatlık müessesesini toptan kaldırmamış, çarpık yapıyı reddetmiştir. İslam’da korumaya muhtaç kimsesiz çocukları, kendilerine yardım eli uzatılarak, ailelerin yanında veya çocuk yuvalarında himaye edilerek, eğitilip sanat ve

420 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, s. 165; Nesâî, *Sünen*, III, s. 285.

421 Bakara suresi, 2:220.

meslek sahibi yapılarak topluma kazandırılmasını yasaklayan hiçbir delil olmadığı gibi, bilakis İslam tarihi teşvik edici örneklerle doludur.

Dinimizin bu hususta ortaya koyduğu ölçülere de riayet etmek şartıyla, koruyucu ailelik “geçici evlat terbiyesi” çözüm yolu sayılabilir. Bu anlamda Avrupa’daki özel durum göz önüne alınarak Müslüman ailelerden alınan çocukların farklı din ve ideolojileri benimseyen ailelere verilmesi ve asimile edilmesinin önüne geçilmelidir. Bütün Müslümanlar bu durumdan sorumludur. Bu sebeple, Avrupa’da koruyucu ailelik konusu Müslümanların daima gündeminde olmalı ve bu bir vecibe olarak kabul edilmelidir.

EHL-İ KİTAP

ÖZET

İnsanlık Hz. Âdem (a.s.)’dan son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)’e gelinceye kadar tevhit inancı ekseninde inananlar ve inanmayanlar olmak üzere iki grup olarak değerlendirilmiştir.

Gayrimüslimler her ne kadar küfürlerinde tek bir millet olarak mütalaa edilse de, ancak inkâr dereceleri aynı değildir. Buna binaen İslam’da Ehl-i kitabın statüsü farklıdır. Çünkü Ehl-i kitap müşrik statüsünde değerlendirilmemiştir.

Ehl-i kitap tabirinin dil açısından kapsamı geniş olsa da, Kur’an’ın nüzulü döneminde Yahudilerle Hristiyanların dışındaki milletlere kullanılmadığı için pratik sonuçları olacak bu konuda ihtiyatlı davranmanın gerekli olduğuna inanıyoruz. Zira kadim Ehl-i kitap ile günümüz Ehl-i kitabı arasında temelde farklılık söz konusu değildir. Bugün Yahudilik ve Hristiyanlık öğretisine zıt bir inanç deklare etmediği sürece batı Avrupa toplumu Ehl-i kitaptır.

Ehl-i kitap ile evlenmede dinin (inanç birliğinin) ön plana çıkarılması, tesis edilmesi hedeflenen ideal aile düzenine şekil ve ruh vermesi sebebiyledir. Sadece İslam dininde değil, Yahudilik ve Hristiyanlıkta da din farklılığı, bir evlenme engeli olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle asıl olan, aynı dine mensup insanların birbiriyle evlenmesidir. Farklı dinlere mensup olan kişilerin evliliği ise arizi ve istisnai bir durum olarak kabul edilebilir.

Müslümanlarla gayrimüslimler arasındaki evlilik ilişkisi, temelde Müslümanların müşriklerle evlenmesini yasaklayan ayet kapsamında düzenlenmiştir. Çünkü genel anlamıyla her müşriğin kâfir olması sebebiyle, müşriklerle evlenme yasağı getiren ayetin her türlü kâfir için yasaklayıcı bir delil olduğu açıktır. Ancak bu genel kuralın dışına çıkılarak Mâide suresinin 5. ayeti, iffetli ve namuslu olan Ehl-i kitap kadınları bu yasaktan istisna etmiş ve bunlarla evliliğe izin vermiştir. Müslüman erkeğin Ehl-i kitap kadınıyla evlenme konusuna ayetle izin verilmiş olsa da bu hükmün zamanın şartlarına göre tatbiki ve ayetin anlaşılmasındaki farklı yorumlar tartışma konusu olmuş ve farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Müslüman kadının, müşrik veya Ehl-i kitap erkekle evlenmesinin ise haram olduğunda ilk dönemden günümüze, âlimlerimiz arasında hiçbir ihtilaf söz konusu değildir. Günümüzde bazı araştırmacılar bu yasaklamanın mesnetsiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak Müslüman kadının Ehl-i kitaptan birisi ile evlenme yasağı, bizzat Kur'an nassı ile sabit olmuş ve asırlarca üzerinde icma meydana gelmiştir.

Ehl-i kitabın kestiklerinin yenmesi konusuna gelince müfessirler, *“Kendilerine kitap verilenlerin yiyeceği sizin için helaldir.”*⁴⁴² ayetindeki “yiyecekler”den maksat, kitap ehlinin kestiği hayvanlardır şeklinde tefsir etmişlerdir. Ancak bu helalliğin şartları konusunda âlimlerimiz, farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Buna göre, âlimlerin kahir çoğunluğuna göre Ehl-i kitabın kesmiş olduğu hayvanlar ancak Müslümanların kesim usulüne uyulması şartıyla caiz olur.

Diğer bir görüşe göre, Ehl-i kitabın kendi dinlerine göre helal kabul ettikleri usul, Müslümanların da helal saymalarına yeterlidir. Müslümanlarda aranan şartlar Ehl-i kitap için zorunlu değildir. Bu görüşe göre, İslam'ın yenmesini caiz gördüğü bir hayvanı Ehl-i kitap olan Hristiyan veya Yahudi birisinin kendi inançlarına uygun bir şekilde boğazlaması, Müslümanlar için de yeterlidir. Ancak kendi dinlerine göre o etler yenmez ise Müslümanlar da yiyemezler.

KADINLAR İLE İLGİLİ ÖZEL HÂLLER

ÖZET

Kadınların erkeklerden farklı olarak âdet ve nifas gibi özel hâlleri vardır. İslam dini kadınların bu hâlleri sebebiyle ibadetlerinde bir kısım düzenlemeler getirmiş ve özel hükümler koymuştur. Kadınlar ile ilgili bu özel hâllere dair kararları şöylece özetleyebiliriz:

İslam'ın ilk dönemlerinden bu zamana, İslam âlimlerinin çoğunluğu, hayız ve nifaslı kadının Kur'ân-ı Kerîm okumasını, Mushaf'a el sürmesini, mescide girmesini, namaz kılmasını ve oruç tutmasını caiz görmemiştir. Buna göre, bu hâldeki kadın temizlendikten sonra, orucu kaza eder, namazı kaza etmez.

Hayız ve nifaslı kadının Kur'ân-ı Kerîm'den bir ayetten az da olsa okumasının haram olduğu görüşünü esas alıyoruz. Ancak Kur'ân-ı Kerîm okumayı gerektiren sebepler, zorunlu bir hâl alırsa, bir kısım sahabe ve içtihat sahibi ulemanın reylerine uyarak bu hâldeki hanımların Kur'an okumasına veya okutmasına cevaz vermekteyiz. Örneğin, hafızlık yapan veya hıfzını muhafaza edememekten korkan yahut eğitim ve öğretim elemanı olarak bulunan hanımların Kur'an okumalarına cevaz vermek uygun olur.

Hayızlı ve nifaslı kadınların mescitlere veya mescit hükmündeki yerlere girmesi ve orada kalmasını cumhûrî'l-ulemâ, zaruret hâlleri-

nin dışında caiz görmemişlerdir. Bir istisna ise Haremeyn'in ziyaret edilmesidir. Özel ve zaruri bir ziyaret olması hasebiyle Haremeyn'in ziyaretine istisnai olarak cevaz verilmiştir.

Kadınların mahremsiz uzak mesafelere yolculuk etmelerini yasaklamak, onların iffetlerini koruma ve tecavüze uğramalarını engelleme hikmetine yöneliktir. Kur'ân-ı Kerîm'de, özel anlamda kadınların tek başlarına yolculuk etmelerini yasaklayan bir ayet yoktur. Hadîs-i şeriflere gelince, bu konuda rivayet edilen hadisler, konu hakkında soru soranların durumuna göre varit olmuştur. Bunlarda hem mesafe tayini hem de kadının yanında mahremin bulunması gibi hususlar bulunmakla birlikte, olmazsa olmaz şartlar olarak gündeme gelmemiş, kesin ifadeler yer almamıştır.

Bu konuda yasaklama "sedd-i zerai" ilkesine dayanır. Kadına bir şey olma korkusundandır. İlet ortadan kalkarsa hüküm de ortadan kalkar. Bir kadın, oturduğu yerleşim yerinden çıkıp varacağı yere üç günden önce varabiliyorsa, başta Hanefîler olmak üzere birçok müçtehide (mezhebe) göre, mahremsiz olarak yola çıkmasında bir sakınca yoktur. Daha uzun süren bir yolculuk yapacaksa bu takdirde de yolun ve yolculuğun güvenli olup olmadığına bakılır. Güvenlik varsa, açıklama kısmında verilen Adî (r.a.)'dan nakledilen hadis bunun da caiz olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Biz bu görüşlerden hareketle, bilhassa sebebi ibadet olan, hac ve umre gibi yolculuklarda, mahremsiz olarak yola çıkan hanımların, şayet yol emniyeti varsa ve bir kadınlar topluluğu içinde bu seyahat gerçekleşecekse, bu yolculukların caiz olduğunu ifade ediyoruz.

Kadının sesi ise asıl itibariyle haram değildir. Ancak yabancı erkeklerle konuşurken seslerinin tabii ve fitri tonlarıyla konuşmaları; karşısındaki erkeği yanlış düşünceye sevk edecek ses tonuyla ve ahenkli bir şekilde hitap etmemelidirler.

Son olarak şunu belirtmek isteriz ki, kadın erkek ihtilafı konusunda "fitne korkusu" önemlidir. İster erkek olsun, isterse kadın olsun, fitne söz konusu olduğunda mübah olan bazı şeylerin harama dönüşebileceğini bilmemiz gerekir. Bütün âlimlerin ittifakı ile bir kadının mahremi olmayan bir erkekle halveti (yabancı erkeklerle tenhada baş başa

kalması) haramdır.

Fitneden emin olduğu yerde ve ihtiyaç durumunda İslam, genel ilke ve tesettür kurallarına riayet edildiği sürece kadınlarla erkeklerin bir araya gelmesini haddi zatında haram kılmaz. Hatta bir araya gelmeden gerçekleşmeyen çok güzel bir hedef, faydalı bir ilim, sâlih bir amel, hayırlı bir proje ya da daha başka iki tarafın birlikte gayretini, yardımlaşmasını ve birlikte plan, program ve sonuçlandırmayı gerektiren hususlarda gerekli bile olabilir. Her ne olursa olsun erkek kadın münasebetlerinde ihtiyat ve tedbir yolunu takip etmek gerekir. İslam'ın ruhuna uygun güzel geleneklerimiz yaşatılmalıdır.